

המאמר השלישי

ברפואה הנפשית.

והוא פרק אחד, והוא דבור כללי במדות, והנהגות, והנמוסים, והחוקים, והתחנות, והתפלות, ותוספות באורים, ומשלים כחלים הנפשיים, ואופני רפואתם.

כזה הפרק נבאר שתכלית מה שיגיע אליו בפילוסופיית המעשית היא הגעת ההצלחה, וזה ישלם כתקון המדות ראשונה, והנהגת הכרת שנית, והנימוסים המדיניים שלישיה, ונבאר שזה נמצא בתורתנו על הדרך היותר שלם שאפשר. ונאמר ראשונה, שנפש האנושית כמו שהיא בעלת שלשה כחות ראשונים גדולים, עד שחשבו קצת הפילוסופים שהם שלש נפשות, צומחת, חיונית, ומדברת, כן אבות המעלות והחסרונות שלש. וזה, כי הכח הצומח, לפי שאין לו דבר נוסף על ההזנה, והגידול והולדת הדומה נתיחס אל התאווה, ונאמר כח מתאווה, כי האיש המשועבד לתאוותיו אמנם הוא משועבד אל המאכל והמשתה והמשגל או לקצתם. והכח החיוני לפי שהוא נותן החוש והתנועה הרצונית, אשר בהם יהיה הכריחה מהמויק והקורבה אל הערב, והאכוריות, ובקשת הנקמה, ורכות הלב, ומחילה, וזולת זה נקרא כעסוני, כי מכח הכעס, או חולשתו ישולחו אלה המדות. אמנם הכח המדבר, הנר, לו שני פנים כמו שאמרנו, אופן אל צד העליון, בו יהיה בענין ידע החכמות, ויוכל להוציא המלאכות, ויקרא הפועל ההזמה ממנו חכמה, ואופן אל צד השפל, בו ימשול או לא ימשול על השני כחות הבהמיות, וישמרם מן הרבוי והמיעוט, אם ילך הדבר על קו היושר, ויקרא זרה הפועל ממנו הנהגה. וזה, שהכח המתאווה ככך יהיה לו תוספת ורבוי, ויקרא בשם ייוחד¹ במין זרה הרבוי וכבר יהיה לו מיעוט ויקרא חכר התאות, ובממוצע ביניה מדה תקרא בלתי רודף אחר התאות, או הסתפקות או כדומה לזה. ולכח החיוני ג"כ שתי קצוות, רבוי ומיעוט, והרבוי הוא המוסר עצמו לסכנות ותגבורות הכעס. ומיעוטו הוא מורך הלב והשפלות, ובממוצע ביניהם הגבורה והגדרת הנפש. והכח

¹ הקרובה פיר' אחר שהאדם מעצמו ומלבו ולפי בחירתו התחיל לילך

בדרך הישר אח"כ נסתייע מן השמי.

² בלתי שמור, פיר' מלמעלה.

³ הביא פיר' אשר הביאו.

⁴ לא יפרשו אותם פיר' של הביאו דבריהם כפשוטם.

⁵ ויקרא בשם ייוחד וכך וזול וסובא וכדומה.

המדבר יש לו בשני אלה פעל הוא הנהגה. וכל הנהגה אמנם היא יושר, ותת לכל ראוי לדבר מה שראוי לו בלתי תוספת וכלא חסרון. והיושר אם כן הוא ראש המעלות כלם בשלות. והוא דבר לא יצטרך האדם אליו כמה שבינו ובין אנשי ביתו ומדינתו לבד, אבל מה שבין קצת כחות נפשו וקצתם ג"כ. וזה כי הכח המדבר הפועל, חשופט על שאר כחות הגוף, אם לא ישער לתת הראוי לשאר הכחות על יושר, נראה מהם אם הרבוי או המיעוט. וכל אדם צריך אל זאת המדה כמה שבינו ובין הכורא ית' וית'. וזה כי מן היושר להשיג גמול על המטיב בכמו הטבתו^(א) אם אפשר — ואם אי אפשר, יהיה בהודאה בכל יכלת, ומה יצאה^(ב) אל עובדי העבודה, והיתה תחלת המצות. וגם אומר כי ביושר עומדים השמים והארץ, וזה דבור יאמרו אותו התמון בקבלת, והוא אמתי בפילוסופיא. וזה כי היושר יגזור, שישפיע על כל בעל מוג צורה הראויה לחמרו, ומוגו, וכאשר תהיה ראויה לו הושפעה עליו, והיו הנמצאות על זה הסדור אשר הם עליו. וזאת היא המדה החשובה אשר נתגלגלה ראשונה במבחר שבמין האדם ע"ה. וזה: ויאמר לרשע למה תכה רעך [שמות ב' יג]: ויבאו הרועים ויגרשום, ויקם משה ויושיעו. ולמה שידע האל שזאת המדה נמצאת בו, ייחד אותו בשליחות. ואמר נביא אחר: ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט [מיכה ג' ח'] והיא מדה שולחה מטוב השכל, ושמירת הסידור הנאות, והמחשבה בא ית' ובהשארות סדור עולמו כפי רצונו ית'. והפכו הוא העול, מסעיפי השמות, וההמסר לסכנות, וההפלגה בו, ועויבת המחשבה באל ית' ובהשארות סדור עולמו, כפי רצונו ית'. ואחר שהוא^(ג) נועם האל ית' וית' למעלה מכל נועם, קבע השכל על כל העובד עבודתו בכל יכלתו, וההודאה עם זה שאינו יוכל יותר. וכבר באו בזה הכתובים החוריים על היותר שלמות שאפשר. וקיים האל ית' לאומה השגחתו הראשונה בנבראים בהעלות מהם הספיקות, והשמירה מן השגיאה, עד לא יחשבו מה שחשבו קצת המועים, כי האל ית' וית' והמלאכים אין השגחה להם בזה העולם, ואמנם ענינו מסור על הכוכבים, ולזה היו עובדים אותם ופונים אל אילים וצלמים בשעות ידועות מאבנים ידועות, יאמר שכחות כוכב מן הכוכבים חלו בזה האבן בודה הערת. ולזה היה תחלת מה שהזורה בו האומה דבור אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך, עד שלא יעלה במחשבתם, שחבור כך, או סבוב כן תיבי יציאתם מן השפלות אל הכבוד. ולזה סמך לזה הדבור ביאור שאין ממשלות לאה הצלמים כאמרו ית', לא יהיה לך אהים אחרים. ובפסוק אחר איסור עבודת הכוכבים עצמם, והוא: ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח לדברים ד' יט'. והדבור השלישי חייב לכבד זה השם הגדול, ועויבת ההשבעה בו לשוא, כי זה בזוי וכפירה. והרביעי שמירת השבת ובו ההבדל מאמונת מי שיראה בקדמות העולם. והה' לכבד ההורים לפי שהם התחלות קרובות, וכאשר^(ד) יקבע האדם על עצמו כבוד התחלה, יהיה לכבד הצד האלהי יותר קרוב. והנשארים^(ה) הנהגות מדיניות, בהם תקון עולם. וכבר נחתמו בדבור^(ו), כאשר יעשה בשלמות כבר נתישר סדור העולם, והיה עויבת התאורה והימוד מזה שביד האנשים, וההסתפקות כמה שהנן השם לעבד. וזהו הפרישות והחסידות. והוא תכלית מה שיתן אליו נפשו היותר נכבד שבפילוסופים. וזה המעמד

(א) בכמו הטבתו פיר' לפי הטובה אשר עשה לו.

(ב) יצאה פיר' המדה הזאת אל עבודת ה'.

(ג) ואחר שהוא רצונו לומר אחר שנעמו ואהבתו עלינו להטיב לנו ולעשות אתנו חסד לא תשוער מרוב על כן ראוי לכל בעל שכל לעבדו ולהללו

בכל אמצו.

(ד) וכאשר כלומר וכאשר ירגיל האדם את עצמו לכבד אבותיו שהם סבותיו הקרובות, או יהיה יותר מוכן לכבוד שמים.

(ה) והנשארים מן הדברות.

(ו) וכבר נחתמו בדבור כלומר לא תחמוד.

הגדול (ז) הקיף על כללים מן האמונה, והתנהגה, ותקון מה שכין העבד ואדוניו, ומה שכין העבד וחבריו. והוסיף ית' לזה תבאור בספר הנכבד באמרו: ואחבת את ה' אחיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך. וזאת המצוה תכלול לתוהויר על היריעה, כי מן הנמנע שיאתה אדם דבר אהבה עצומה מאד, ותוא לא ידענו. וצריך המקצה בזאת המצוה שידע תארו הנכבדים ופעולותיו, כי תארו אמנם ידעו מצד יחס לפעולותיו אליו. וכאשר ידעת תארו ופעולותיו, יוטבע בלב היודע כזה אהבה איו לא תושג, כמו שמעלותיו לא תושגנה כל שכן שישים בין עינו שהרעות כמו החלאים, והמכות, והעוני, והעבדות וזולת זה, לא יצאו ממנו ית' וית' בשום פנים, ולא בשום ענין, כי אם מצד הסכות המבעיות, או המקריות, או הבחירות, כשיבחר העבד בחירה רעה, כמו שיעשו אנשים שזנקו או יפילו עצמם במים, או זולת זה. ואשר יחשבו שהרע ג"כ מאתו, לא יאתהו אהבה גמורה, ואמנם ימנעם מהתלונן עליו, כבוא עליהם הרעות, פחדם ממנו. וכאשר יעינו הענין על אמתתו וסלקו צד קדושתו מהרעות יאתהו וזאת האהבה העצומה שאנו מצווים בה. וצוה הכתוב לירוא ממנו באמרו: ארת ה' אלהיך תירא (דברים י' ז'). אמנם הוא יראת התגדלת לא יראת ההיזק, ובין השתי יראת הפרש, כי האדם יירא הנביא הנכבד אשר לא יזיק כלל, וירא האפעה והשרף. והיראה הראשונה היא יראת התגדלת ליראוי, וההתבייש ממנו, והכיר הירא חסרונו בהקש היראוי, כמאמר איוב: הן קלותי מה אשיבך ואיוב למ' לז', ואמר עורה: אלהי בשתי ונכלמתי להרים אלהי פני אליך (עורה ט' ו'). ואמר דניאל: לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים (דניאל ט' ז'), ואמר דוד ע"ה: ואני בער ולא אדע כי בער אנכי מאיש בהמות הייתי עמך (תהלים עג' כב'). וזוה המין תהיה יראתו ית' לא כיראותנו המלכים הניראים מהיזקם. ואחר מאמר הכתוב: את ה' אלהיך תירא, סמך אליו דבר אחר, הוא מן מין הראשון, ואמנם יתחלפו בתוספת וחסרון, והיא אמרו: ואתו תעבוד, ועינו התמדה על העבודה, ועווב אבוד הזמן כמותרות. ומיני המותרות רבים מאד. ולא יחשוב העבד (שהתפלה שחרית וערבית יספיק בה להגיע אל הצלחה האחרונה) — האמר! יגיע לו בעשיית המצוה שכה, ותשאר עליו מצות אחרות, והוא ואתו תעבוד. כי המתפלל בקר וערב, וכל היום מתעסק בעניני עולמו, לא יקרא עווב, כי ענין עבודה בלשון העברי אמנם הוא מה שהושתדל (בו כמאמר יעקב אבינו ע"ה: כי אתה ידעת את עבודתי אשר עבדתיך: מה העבודה הזאת לכם (שמות יב' כו'). והעושים זה נקראים: עבדי ה': את כל עבדי הנביאים: משה עבד ה': יהושע בן נון עבד ה'. וזאת המצוה רצונו, ואתו תעבוד, הייבה כל אחד ממנו לשום מחשבתו באל ותורתו בכל מקום. אמנם אם לא יהיה לו פנאי להתבונן בזה, יטרף האל בכל העולה על רוחו, בענין שכשישים מגמתו לעשות דבר מה, ייחס הצלחתו בו אליו, כמאמר נחמיה ע"ה: עד אנה ה' אלהי השמים האל הגדול עד אמרו והצליחה נא לעבדך היום ותנהו לרחמים לעיני האיש הזור (נחמיה א' יא). וכן כדחירת הצער ייחס דחיתו אליו. וכאשר יגמור צרכו יתן השבח לאל, ואם לא יגמר יתאונן על עצמו, ועל חטאיו ועל קורותיו הרעות הקורות לו, מבלי שומר ישגיה בו. ובהתעסק המחשבה תמיד באל ית' יאמר האל ית': והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושננתם לבניך עד אמרו וכשכבך ובקומך, ואמרו קדמונינו בשעה שבני אדם שוככים ובשעה שבני אדם עומדים, וזה (כדי שיעשו בנקלה. עוד, אחר שאמר הכתוב את ה'

(ז) וזה המעמד הגדול פיר' של הר סיני.
(ח) העבד פיר' כי מי שמוזהר באותו תעבורו הוא עבד לו.
(ט) שהשתדל וכו' כלומר יתעסק בו בחריצות.
(י) וזה פיר' הדבור בהם הוא מפני כך כדי שיעשו אותם בנקלה, כי אם אין לימוד עשייה מנין.

אלהיך תירא ואותו תעבד, אמר: וכו' תרבך, וזר תוספת ויריו, ותתמדת העבודת, וחזק התמדה עליה. אחר כן אמר: ובשמו תשבע, וזה ענין יתחייב בפרט למו שהגיע לזאת המדרגה מיראת האל יראת ההגדלה, לא יראת החיוק, ועבודתו גם כן, וההתמדה על זה תמיד. אמנם מי שלא הגיע לזאת המדרגה הנכבדת, ואינו יודע שיעור מזה שיבטא בו, ומה שישבע בו, הנה אין ראוי שיבטא בו, כל שכן שישבע בו. וכמה הטיב מה שביאר בזה קצת הפייטים באמרו: רבוק בו, ולעבדו כדתי, ובכן להשבע בשמו הנורא. ומי שקשה עליו דרכי העבודה והתמיד איתם בהתחלה, לא יפחידהו זה, כי כל מעשה, היותר קשה שיהיה בו, הוא בהתחלה. אחר כן לא יסור ההרגל והחנוך מלהקנותו הסבל, עד שיהיה לו מעשהו קנין. וכן העובד, והמואם ברע לא יסור מהרגיל עצמו בזה, עד שלא יעלה הרע אל לבו אלא עלייה חלושה לא תכנע לה הכח המדבר. וכבר שמה התורה עוורים על התמדת התעסק הלב בזכרון האלוה ולירוא ממנו, להניח דברים בין העינים והלב, ועל שערי הבתים, וכנפות הבגדים. לזה תצוה אותנו התפילין, והציצית, ומוזוה, ולזה יהויב הזכרת נעמו אל האומה בזמנים ידועים, ונקבעה מצות פסח וסוכות ופורים וחנוכה וזולתם. וכל מה שהוא מזה המין מבואר מענינו שהוא ממין ההודאה למטיב והוא חזר אל היושר. והיושר ראש מעלות המדות. ומהמדות המעלות, לכבוש הכעס, וכבר' ה' הורה התורה עליו, ולא עוד, אלא ששמהו תאר מתארי האל ית', באמרו: ה' ארך אפים ורב חסד. ובמסרי החכמה התוריים, טוב אך אפים מגבור [משלי טו' לב']: א תבהל ברוחך לבעוס [קהלת ז' ט']: כל רוחו יוציא כסיל [משלי כט' יא']. ומן המצורף לזה, שלא לעשות לחוטא כגמול יריו, וכוה בא הכתוב: וידבר העם באהים וכמשה, ויתפלל משה בעד העם. ומן המצורף לזה עוד, עויבת צרות עין, והיה זה נמצא במדות הנביא ע"ה: ומי יתן ארץ כל עם ה' נביאים [במדבר יא' כט']. ומהם הענוה, והירה זה במדותיו ע"ה יותר מכל אדם. וכן העיר עליו הכתוב: והאיש משה ענו מאד. ואתה כאשר תעיין כל המעלות אשר יצו בהם מניחי ספרי המדות, תמצאם בתורה יותר שלמות. אמנם הנהגת הבית, הם הנהגת האשה והבנים והעבדים, וזה ג"כ נמצא בתורה, אם האשה, הנה חייב לה שאר כסות ועונה, וחייב לה הקבלה לכבדה יותר מגופו. וכוה ג"כ: אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו, אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו, ולא בצבע שצבען לשמן, ולא בכלים' חדשים שלקחן לשמן. וחייבה ג"כ תקנת אשה, שיהא אדם מגלגל עם בנו עד ששה שנים. וחייב הכתוב ללמד את הבן התורה, באמרו ושנתם לבניך, וחייבה התורה' ללמד התורה והמלאכה. אמנם הנהגות המדיניות, הנה חייבה התורה מזה היותר שלם מהם. ותחלת זה, אהבת הרע כנפשו, ויכנום תחתיו אמורה במשא ובמתן, וצדק המשקל והמדה, ועויבת הרבית, וחבול הענה, וחזרת אבידה, ופריקת המשא מן הבתמה, והקם המשא הנופל, וביקור חולים, וקבורת מתים, ומתנות האדם בלקט הכרם והשדה, והשכחה, והפאה, וצדקת המעשר, ותת שכר שכיר ביומו, ואהבת הגר (הענקתו), ולחוס על הרע, ובלתי התעלם ממנו, ושמיטת החוב מן חלוה בשנה השביעית, והחזרת הקרקעות לבעליהם כמועד ידוע, ושלות העבד עבדי אחר שש שנים, והעניק אותו כששלחנו מכל אשר בידו, ולשלחו לחפשי בחזיות אבר מאבדו אשר אי אפשר תמורתם וכדומים לאלה הרבה מאד. כשיעין בו מעיין עיין דק ימצא כל מה שהגיע אליו תולדת חכמת הפילוסוף. וזה הפילוסופיא המעשית היא נמצאת בתורה על אופן יותר שלם, ומן התורה נלקח ואל תכליתה תלך. אמנם הדברים הדקים המתקנים בחכמה הוא שם

- (א) וכבר פיר' כמו לא תשנא אחיך כלבבך לא תקום ולא תמור וכדומה לו.
- (ב) בכלים צ"ל בסנדלים.
- (ג) התורה נראה שצריך לכתוב התורה והקבלה.
- (ד) והענקתו נראה שצריך לכתוב ולהחיותו.

נפילתו על מצוות יקראו שמעיות, ותועלותם מוסכלות, ומה שיכנס החתם
 ממצוות חלקיות, כמו חקרבנות, ומה שנבלל בהם משריפת קצתם לגמרי,
 וממקצתם אברים מיוחדים, והנאת דמיהם במספרים ידועים, ובמקומות ידועים
 רבים כאלה. ונאמר בזה תחלה כי התורה היא הנהגה מחוברת מחלקים
 רבים, אחד מהם, האמונה ומשיגיה, והשני, המדות המעלות, והשלישי, הנהגת
 הברית, והרביעי, הנהגת המדיניות, והחמישי, אותו אשר קראנוהו מצוות
 מתוקנות בחכמה. וכשיתבונן האדם התבוננות אמתי ימצא חלקי התורה
 ארבעה, כי הרומים לאלה המצוות, בעמידה על חלקיהם במעלות המדות ראוי
 שיחשב. ונאמר תחלה, שחלקי התורה בין שיהיו חמשה או ארבעה או כמה
 שיהיו, אינם כלם שווים במעלה, ולא בשום לב עליהם, אבל עיקר התורה
 ועמודה הוא האמונה^(א), ואחר כן המדות, והנהגות, ולולא הם יפסיק סדור
 עולם ויחרב הישוב. לכן תמצא האומות כלם מסכימים או קרובים להסכים
 בנימוסיהם המדיניים. כי הליסטים מאכף עדת לסטים, וילסטים בהם הולכי
 הדרכים, אמנם עם זה יצוה אותם לחלוק ביושר השלל, ושלא יונג, ושלא
 יעשו רמאות וגנבה ושאר מרה שבהנהגות. אמנם המצוות שהם מוסכלות
 הסבות, מדרגותם מן הדת מדרגה חלושה מאד. וכבר העידו על זה כתובים
 הרבה כמו מה שהיה קורא ומכרין ירמיהו ע"ה: כה אמר ה' צבאות עולותיכם
 ספו על זבחיכם ואכלו בשר, כי לא דברתי את אבותיכם עד אמרו כי את
 הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי [ירמיהו ד' כא]. ואמר שמואל ע"ה
 מוכיח לשאול: החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' [שמואל א' טו' כב].
 ואמר דוד ע"ה: לא על זבחין אוכיחך [תהלים נ' ח], ומה שימשך לזה. ואמר
 ישעיה ע"ה: למה לי רוב זבחיכם יאמר ה', ומה שנמשך, עד אמרו רחצו
 הזכו, ואמר: שוחט השור מכה איש זוכה שה עורף כלב מעלה מנחה וכי
 [ישעיה סו' ג], וכל זה מעיד על חולשת מדרגת זה החלק מן התורה, וכי מה
 שזולתו יותר ראוי ממנו לחוש עליו. ואחר שמדרגתו על זאת החולשה, אין
 לכחש שיהיו סבות חלושות. והנה מהם שמביא הקרבן אי אפשר לו שלא
 יתודה ענינו וחטאו, ויגלה פשעו אל הממונה להקריב הקרבן, כמו שבא
 בכתוב: והתודה אשר חטא [ויקרא ה' ח], ונאמר על הממונה: וכפר עליו
 הכהן מחטאתו אשר חטא. ואם לא פרט עצמות החטא, אבל הביא חטאת
 סתם ידע הכהן שהוא כבר עבירה מה, ובוה תחת בו גערה, לבלתי ישוב
 עוד לחטוא. ומהם, כי בזה ישיבון לנפש, כי הנפש כשתרגיש שהיא חוטאת
 לאל ית' הרבה, באולי תחיאש מסליחתו וכפרתו, ותחשוב שנצחה אבד ממנה
 וכלתה מה שנשאר לה מן החיים בעבירות מתמידות, וכאשר תבוא לחדש
 המעשה יתחדש לו הכוסף לשוב אל האל ית'. ואם היו העברות פעולות
 בהמיות יהיה זכירתן הבעלי חיים בפנים ושריפת גופם כמו גערה^(ב) לנפש
 הבהמית, ואי אפשר לעשות מעשה כזה בכחותיו ובהמיות והאברים אשר
 מהם יוצאים פעולותיו עד שישאר חי יעשה זה^(ג), ואם אי אפשר, הנה יעשה
 בפניו בגופי הבהמיות. וכבר תמצא קדמונינו ע"ה יאמרו במנחת סוטה מן
 השעורים, היא עשתה מעשה בהמה תביא קרבן^(ד) בהמה. ואמרו על הצרעת שהוא
 נגע יכה האל בו מספרי לשון הרע, כי הם אמרו זאת תהיה תורת המצורע^(ה)
 המוציא שם רע והוא מקריב קרבן משתי צפרים, ואמרו מה הוא עשה מעשה
 פטיט, לפיכך יביא קרבן פטיט. ונמצא לקדמונינו ז"ל מכמו אלה הטעמים
 הרבה. ומן הדברים המחייבים בזה אצל המתפלסים, כי הבורא ית' הפקיד

(א) האמונה, כאל יתברך ותארו, וההשגו על בריותיו כמו שכתב לעיל.

(ב) כמו גערה פיר' שמן הדין שאברי החוטאים ראויים להענש בזה.

(ג) זה כלומר שישרף גופן.

(ד) קרבן צ"ל לקרבן מאכל בהמה.

(ה) המצורע פיר' נטריוקון דרשו המצורע המוציאדע כינ'.

א שבע כוכבי לכת הנהגות בזה העולם תחת רצונו, וכוחו, ויכלתו. ומן השבעה כוכבים כוכב מאדים, ולו שפיכות דמים, ושפיכות דם הכעלי חיים⁽¹⁾ במרה שביניהם ירף הזיקם. ואמרו שהאומה שנמנעה משפיכות דמים רבה ביניהם ההרג. ולפעמים מסרה עצמה להרג, על דרך עבודתה מה, כמו שיעשו אנשי הודו. וכבר מצאנו עובדי הצלמים, למה שהרגישו שההרג קרוב מהם, כמו שספר עליהם אחר זה: ויורידם אליהו אל נחל קדרון וישחטם שם למלאכים א' ית' מ'. השתדלו לדחות זה בשפוך מדמיהם דבר מה, כמו שנאמר עליהם: ויתגודדו כמשפטם בתרבות וברמחים עד שפוך דם עליהם. ולא אלה בלבד אלא אשת הנביא ע"ה הרגישה כמו זה בבנה והיה הוציאה ממנו דם כמאמר הכתוב עליה: ותקח צפורה צור ותכרות את ערלת בנה ותגע לרגליו עד וירף ממנו. והנה סבת זה מאמר הא' ית' לו: כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את עמי ויעבדוני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורך והנה זר הייעוד כאלו בו שתוף לנביא ג"כ להתמהמה ללכת, והתנצלותו⁽²⁾ התנצלות אחר התנצלות. ושב עליו דבר מזה, מן הייעוד בכבוד בניו, כמו שהיה סוף ייעוד המצריים מכת בכורות, והיה לנביא ע"ה כאלו אליו הקדמת הידיעה ביישראל יהיו נצלים מזה, בדם שיהיו על שעריהם כמו שבא בכתוב אחר כן: ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' וכו' והודיע זה לאשתו ועשתה דבר דומה לו. ונאמר ג"כ בפירושו ועבר ה' לנגוף את מצרים מאמר ישוב על פני המשיב עלינו האומר: שמתם לאל אותות, כדי שיכיר בהם בתיכם. נאמר שבתשע מכות אשר הכה בם המצרים קודם מכת בכורות, לא היה למלאך הממונה בהן ממשלה להביא כמותו לישראל, אבל כמו שהוא בכתוב: והנה לא מת מכל לבני ישראל דבר⁽³⁾. ולכל בני ישראל היה אור כמו שכותם והדומים להם. אמנם בכתב בכורות כמעט שהיה הדבר כולל למצרים ולישראל, לזה נאמר: ואחם לא הצאן איש מפתח ביתו עד בקר. ואין ספק כי כמו זה המות הפתאומי אשר קרה לבכורי מצרים היה בשינוי מזגיהם אל קודחת תדה מופלגת שורפת והגרת הדם. וחנן⁽⁴⁾ השם בשהיה בכתיהם ג"כ מבעלי חיים שחוטים צלויים⁽⁵⁾ שכורי עצמות אלא שצוה שיהיה בבית כל אחד מהם שה תמוס צלוי, ועל השערים לדחות מלאכי חבולה. ולזה⁽⁶⁾ אופן ד' טוב מן הג' והוא טוב ההשמע, ושלא יהיה האדם החסיד מהרהר אחר מדותיו של ה' קב"ה. ואין רצוני בזה שימנע האדם מן החכמות וכל שכן המגיעות אותו אל ידיעות האל ית' כי אין זר משובה, אבל רצוני שהאדם כשידע באמת שבכאן נבואה קפנים המאמינים אותה בקיום השגת הכורא בנבראים, ונתקיימה אליו נבואת נביא שלוח בהוראות המופתים הגדולים על ידו, ובהוציא לחפשי את אומתו במה שהראת להם על ידו, וכאשר הוא לא בא בדרכך נמנע אצל חשכל, ולא צוה דת בלתי יכולים לעמוד בה, ולא נראה בהנהגתו לעולם דבר ייגע, ולא סר מהיות מעולה ומכובד מן האל ית' באומתו, אחר כן אמר לאומה שהאל יצוה אתכם בכך, ויהיה אתכם בכך, במה שלא ידעו סבתו ועלתו, הנה מי שיקבל זה על דרך האמונה והצדק, הנה הוא מאמין. ומי שירצה להתחכם, ויאמר אי זה תועלת ממנו להם בשר הבהמה הבלתי מפרסת פרסה ושוסעת שסע, והרג אשר

⁽¹⁾ שפיות דם הכעלי חיים פיר' שהם יאמינו כי בשפכם דם בהמות ירף המאדים להזיקם.

⁽²⁾ והתנצלותו פיר' כמו שאמר שלח נא ביד תשלח וכו'.

⁽³⁾ צ"ל וממקנה בני ישראל לא מת אחד.

⁽⁴⁾ והיה יכול לחונן.

⁽⁵⁾ צלויים צ"ל מבושלים.

⁽⁶⁾ ולזה נראה שרמז על מה שאמר לעיל כי מצוות התורה נתחלקו אל ד' מדרגות ועל ג' הראשונים אין יודעים טעמיהם, ועל הד' שהם התוקים אין אנו יודעים טעמיהם ואין לנו עליהם אלא לשמוע גזרת המלך.

אין לו סנפיר וקשקשת, וכדומה לזה? הנה הוא אותו אשר לא יתחגג הנהגת המוסר עצמו להשלים מצוות האל. ולנו שנשוב להם בשירחיבו לשונם בכמו אלה התוכחות בחשבכם כמה שעשה אברהם אבינו ע"ה. כי הוא ממה שלא יבחישהו והאל ית' הודיע לו בנבואה: כי ביצחק יקרא לך זרע, והבטיתו בהבטחות יקרורת. אחר כן צוהו להקריב קרבן, ולא רצה להתחכם ולהתוכח ולומר, ואנה הייעודים הנכבדים והתקוות הנכבדות אשר הבטחתני בהם? אבל מסר עצמו להשלים מצוותו, והאמין שאין שיעור לידיעתו בצדוף אל ידיעת האל, והלך נשמע למצוות האל ית'. ולא נעלם! מהאל ית'. זר האופן ממנו אבל כוון שיהא הנהגתו ומדותיו הקוי יעשו כמוהו אותם השומעים הנשמעים לאל, ודוגמא ישימו מגמת פניהם אליה. הנה אלה תועלות אלה! הענינים הדקים המתוקנים בדרך חכמה, שהם התפרש וההבדל שבין הבפירות

והאמונה

הם ונשלם תהלה לאל.

י' ולא נעלם גם לפני הנסיון ה' הכר את תום לבבו, ושיעמוד כנסיונו.
י' אלה הענינים הדקים פיר' החוקים האלוהיים.

